

Briuselis, 2021 m. spalio 1 d.
(OR. en)

11899/21

SOC 518
EMPL 376
ECOFIN 848
EDUC 297

PRANEŠIMAS

nuo:	Užimtumo komiteto
kam:	Nuolatinųjų atstovų komitetui / Tarybai
Dalykas:	Pagrindiniai iššūkiai užimtumo srityje. Pagrindinės Užimtumo komiteto gairės, grindžiamos Metine užimtumo rodiklių ataskaita ir Užimtumo rodiklių apžvalga – Patvirtinimas

Delegacijoms pridedamos pagrindinės Užimtumo komiteto gairės, grindžiamos Metine užimtumo rodiklių ataskaita ir Užimtumo rodiklių apžvalga (URA), siekiant jas patvirtinti 2021 m. spalio 15 d. Tarybos (EPSCO) posėdyje.

Visa Metinė užimtumo rodiklių ataskaita pateikta dok. 11899/21 ADD 1.

Užimtumo rodiklių apžvalga pateikta dok. 11899/21 ADD 2.

**Pagrindiniai iššūkiai užimtumo srityje. Pagrindinės Užimtumo komiteto gairės, grindžiamos
2021 m. Metine užimtumo rodiklių ataskaita ir Užimtumo rodiklių apžvalga**

1. Užimtumo komitetas, vadovaudamasis SESV 150 straipsniu jam suteiktais įgaliojimais, parengė Tarybai skirtą metinę užimtumo padėties Europos Sąjungoje apžvalgą. Ši apžvalga yra pateikiama 2021 m. Užimtumo rodiklių apžvalgoje (URA), kuria stebima pažanga siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų, taip pat joje nurodyti pagrindiniai iššūkiai užimtumo srityje ir teigiami darbo rinkos rezultatai visoje ES ir kiekvienoje valstybėje narėje. URA grindžiama pagal strategiją „Europa 2021“ taikomos bendros vertinimo sistemos (BVS) rezultatais. BVS yra rodikliais grindžiama vertinimo sistema, bendrai parengta Užimtumo komiteto, Socialinės apsaugos komiteto (SAK) ir Komisijos, apima bendras ir konkrečias politikos sritis pagal užimtumo gaires, siekiant glaustai nustatyti pagrindinius iššūkius ir gerus darbo rinkos rezultatus šiose srityse ir remti valstybes nares joms nustatant savo prioritetus.
2. Pagrindinės 2021 m. URA išvados apibendrintos 2021 m. Metinėje užimtumo rodiklių ataskaitoje. Jos papildė Užimtumo komiteto atliktos Tarybos rekomendacijos įgyvendinimo pagal Europos semestrą daugiašalės priežiūros išvadas. 2021 m. URA išvados atspindi gilų COVID-19 pandemijos poveikį darbo rinkai.

3. Dėl krizės valstybių narių sveikatos priežiūros sistemos patyrė precedento neturintį spaudimą, o susijusios socialinių kontaktų ribojimo priemonės labai paveikė gamybą, vartojimą ir investicijas. Palyginti su ankstesniais metais, per 2020 m. ES BVP sumažėjo 6 %. Pagal 2021 m. vasaros tarpinę ekonominę prognozę numatoma, kad 2021 m. ES ekonomika turėtų išaugti 4,8 %, o 2022 m. – 4,4 %. Prognozuojama, kad nedarbo lygis, išaugęs nuo 6,7 % 2019 m. iki 7,1 % 2020 m., 2021 m. toliau didės iki 7,6 % (o 2022 m. sumažės iki 7 %)¹. Valstybės narės po krizės atsigaus netolygiai, todėl gali būti pakenkta ankstesnėms pastangoms siekiant aukštynkryptės konvergencijos. Siekiant tvaraus ir integracinio atsigavimo, bus itin svarbu spręsti kilusius uždavinius.
4. Per praėjusį dešimtmetį užimtumas ES sparčiai augo. Nuo strategijos „Europa 2020“ priėmimo 2010 m. ES 27 užimtumo lygis (20–64 m.) išaugo daugiausiai 5,3 procentinio punkto (nuo 67,9 % 2010 m. iki 73,2 % 2019 m.), o labiausiai augo nuo 2015 m. 2019 m. ES užimtumo lygis buvo pasiekęs naują visų laikų rekordą. Pandemija šį pagerėjimą sustabdė. 2020 m. užimtumo lygis nukrito iki 72,5 % (vyrų užimtumas buvo 78 %, o moterų – 66,9 %). Užimtumo lygis sumažėjo visose ES valstybėse narėse, išskyrus tris. 2020 m. penkiolika ES valstybių narių buvo pasiekusios arba viršijusios savo nacionalinius strategijos „Europa 2020“ tikslus, o dvylika valstybių narių buvo vis dar jų nepasiekusios. Kalbant apie ateitį, Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytas ES užimtumo lygio 2030 m. tikslas – bent 78 %. Šį tikslą 2021 m. birželio 25 d. palankiai įvertino Europos Vadovų Taryba, vadovaudamasi Porto deklaracija².

¹ Pagal 2021 m. pavasario ekonominę prognozę (pažymėtina, kad vasaros tarpinėje ekonominėje prognozėje nėra informacijos apie nedarbą).

² <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2021/05/08/the-porto-declaration/>.

5. Kovos su neigiamais pandemijos padariniais politikos veiksmai buvo spartūs; imtasi tokių priemonių kaip sutrumpinto darbo laiko sistemos darbuotojams, pajamų subsidijos savarankiškai dirbantiems asmenims, taip pat likvidumo priemonės, skirtos įmonėms, kad izoliavimo priemonių taikymo laikotarpiais būtų apribotas prarastų darbo vietų skaičius. Dėl to ES užimtumo lygis dramatiškai nesumažėjo, o užfiksuotas nedarbo lygis padidėjo tik šiek tiek. Tačiau 2020 m. pandemijos poveikį rodo kitų rodiklių, tokių kaip bendras dirbtų valandų skaičius, nebuvimas darbe ir darbo rinkos sąstingio priemonės, pablogėjimas (ir nepastovumas).
6. Apžvalgoje akcentuojama keletas neigiamų tendencijų (2019–2020 m.): padidėjo nominaliosios vienetui tenkančios darbo sąnaudos (dvidešimt keturiose valstybėse narėse), sumažėjo naujai įdarbintų darbuotojų dalis (21 valstybėje narėje), sumažėjo bendras užimtumas (20 valstybių narių) ir švietimo bei mokymo programose dalyvaujančių suaugusiųjų dalis (19 valstybių narių). Be to, nustatyti pagrindiniai užimtumo iššūkiai tokiose srityse kaip įgūdžiai ir mokymasis visą gyvenimą, dalyvavimas darbo rinkoje, socialinės apsaugos sistemos, švietimo ir mokymo sistemos ir lyčių lygybė.
7. Tačiau URA taip pat nurodomos tam tikros teigiamos tendencijos 2019–2020 m. laikotarpiu. Visų pirma, penkiolikoje valstybių narių labai padidėjo vidutinio arba aukšto lygio išsilavinimą turinčių suaugusiųjų dalis. Be to, 10 valstybių narių nukrito nesavanoriško laikinojo įdarbinimo lygis, o devyniose valstybėse narėse sumažėjo vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas.
8. 2021 m. birželio mėn. EPSCO tarybai skirtoje horizontaliojoje nuomonėje dėl Europos semestro Užimtumo komitetas (EMCO) pastebėjo, kad dėl COVID-19 krizės reikėjo imtis ypatingų priemonių, kurių rezultatas – sukurta Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (EGADP); tai yra beprecedentė investicijų ir reformų finansavimo priemonė, kuria siekiama sušvelninti ekonominį bei socialinį krizės poveikį ir remti įtraukų bei tvarų ekonomikos atsigavimą, taip pat teisingą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką.

9. Be to, horizontaliojoje nuomonėje pažymima, kad Europos semestras ir toliau yra veiksminga koordinavimo priemonė siekiant skatinti tvarų ir integracinį ekonomikos augimą, konkurencingumą, užimtumą ir tinkamą socialinę apsaugą bei socialinę įtrauktį, ypač dabartinės krizės metu. Kalbant apie procedūrinius koregavimus, susijusius su 2021 m. semestro ciklu, Komiteto nariai laikosi nuomonės, kad EGADP paskatinti pokyčiai buvo pagrįsti, nes buvo susitelkta į skubias kovas su krize atsakomąsias politikos priemones ir reformas. EMCO mano, kad šie koregavimai turėtų likti laikini. Komiteto nariai tvirtai palaiko tai, kad būtų laiku sugrįžta prie visapusiško semestro proceso – jau kito ciklo metu. Pastangos racionalizuoti ir optimizuoti būsimus semestro ciklus turėtų apimti dialogą su valstybėmis narėmis ir tinkamas diskusijas atitinkamų sudėčių Tarybos ir jos patariamųjų organų posėdžiuose.
10. EMCO palankiai vertina Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plano ES pagrindinius tikslus iki 2030 m. ir tai, kad pabrėžiama, jog Europos semestras yra viena iš pagrindinių stebėsenos priemonių. Plane akcentuojami ir Europos Vadovų Tarybos palankiai vertinami naujieji ES pagrindiniai tikslai iki 2030 m. užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos srityse atliepia EMCO bei SAK ir EPSCO ministrų raginimą imtis tolesnių veiksmų, susijusių su strategija „Europa 2020“³. Tikslai turėtų būti visapusiškai integruoti į Europos semestrą, remiantis patirtimi, įgyta įgyvendinant strategiją „Europa 2020“. EMCO taip pat pritaria tikslui gerinti užimtumo ir socialinės padėties visoje Sąjungoje stebėseną ir vertinimą, kuriais yra grindžiama peržiūreta socialinių rodiklių suvestinė. Šiuo tikslu EMCO sutiko, kad į socialinių rodiklių suvestinę būtų įtraukti Komisijos pasiūlyti tam tikri nauji pagrindiniai rodikliai⁴.

³ Valstybės narės taip pat raginamos nustatyti plataus užmojo nacionalinius tikslus, kuriais būtų tinkamai prisidedama siekiant ES pagrindinių tikslų, tinkamai atsižvelgiant į kiekvienos šalies pradinę padėtį.

⁴ Jie turėtų būti naudojami bendroje užimtumo ataskaitoje, kartu atsižvelgiant į reikiamus jų apibrėžčių ir naudojimo paaiškinimus, kaip išsamiai išdėstyta *EMCO ir SAK nuomonės dėl Komisijos pasiūlymo dėl peržiūretos socialinių rodiklių suvestinės*, kurią birželio 14 d. patvirtino EPSCO taryba, priede.

11. Nepaisant 2021 m. Europos semestro pakoregavimų, EMCO toliau stebėjo valstybių narių pastangas įgyvendinti atitinkamas 2019 m. ir 2020 m. konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas. EMCO atliktos peržiūros rodo, kad pandemijos protrūkis paskatino valstybes nares sutelkti pastangas siekiant sušvelninti krizės poveikį darbuotojams, namų ūkiams ir įmonėms. Sutrumpinto darbo laiko tvarka ir darbo užmokesčio subsidijos daugiausia buvo naudojamos darbo vietų išsaugojimui remti, kai kuriais atvejais remiantis esamomis, tačiau išplėstomis ir (arba) pritaikytomis priemonėmis, kitais atvejais nustatant naujas priemones. Buvo teikiama įvairių formų finansinė parama, visų pirma savarankiškai dirbantiems asmenims arba pagal netipines darbo sutartis dirbantiems asmenims, įskaitant sezoninius darbuotojus ir kitas pažeidžiamas grupes, atsižvelgiant į tai, kad neproporcingai didelę pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių asmenų dalį sudarė jaunimas ir moterys. Laiku teikiama parama atliko labai svarbų vaidmenį švelninant bendrą krizės poveikį užimtumo lygiui, užtikrinant darbo vietų išsaugojimą ir sudarant sąlygas profesinės veiklos keitimo valdymui.
12. Valstybės narės stiprino aktyvios darbo rinkos politikos priemones, visų pirma susijusias su darbo ieškančių asmenų ir darbuotojų, kuriems kyla didelė rizika netekti darbo, mokymu ir konsultavimu. Siekiant padėti darbuotojams ir darbo ieškantiems asmenims, buvo diegiamos nuotolinio mokymosi, kvalifikacijos kėlimo bei perkvalifikavimo kryptys ir skaitmeninis mokymas. Be to, buvo stengiamasi padidinti valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) darbuotojų skaičių ir pagerinti jose naudojamą technologinę įrangą, be kita ko, investuojant į paslaugų skaitmenizaciją, kad būtų padidinti tų tarnybų pajėgumai ir užtikrintas tęstinumas pandemijos metu ir po jos. Valstybės narės taip pat dažnai taikė lanksčias darbo sąlygas, įskaitant nuotolinį darbą.
13. Tuo pat metu valstybės narės siekia palengvinti darbuotojų persikirstymą darbo rinkoje, ypatingą dėmesį skirdamos labiausiai krizės paveiktų grupių, visų pirma jaunimo, moterų, neįgaliųjų ir migrantų kilmės asmenų, užimtumo perspektyvoms. Komisijos rekomendacijoje dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui po COVID-19 sukeltos krizės (EASE) šios pastangos palaikomos nustatant strateginį požiūrį į darbo vietų kūrimo ir profesinės veiklos keitimo, be kita ko, pereinant į skaitmeninį ir žaliąjį sektorius, skatinimą.

14. Kartu kai kuriose valstybėse narėse tebekyla svarbių iššūkių, susijusių su VUT pajėgumais ir organizavimu; darbo ieškančių asmenų galimybėmis naudotis aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis; veiksminga ir tikslinga darbo ieškančių asmenų, nesimokančių ir nedirbančių asmenų ir kitų pažeidžiamų grupių parama ir kliūčių dalyvauti darbo rinkoje šalinimu.
15. Krizė neigiamai paveikė ilgalaikių bedarbių integraciją į darbo rinką, nes ji turėjo įtakos prieigai prie individualiems poreikiams pritaikytų konsultacijų ar individualaus profiliavimo paslaugų bei jų prieinamumui, taip pat registracijai ir integruotų paslaugų teikimui. Sveikatos ir saugos sumetimais daugelis valstybių narių stengėsi pereiti prie paslaugų teikimo internetu. Tačiau šios skaitmenizacijos rezultatai buvo nevienareikšmiai, iš dalies dėl ilgalaikių bedarbių ir neaktyvių asmenų, ypač tų, kurių IRT naudojimo įgūdžiai prastesni, nevienodų galimybių naudotis tokiomis paslaugomis.
16. Kalbant apie moterų padėtį darbo rinkoje, ne vienai valstybei narei kyla bendrų politikos iššūkių, visų pirma susijusių su nuolatinio užimtumo skirtumu, didele ne visą darbo laiką dirbančių moterų dalimi, vyrų ir moterų darbo užmokesčio bei pensijų skirtumais ir stiprių lyčių aspektu ilgalaikės priežiūros sektoriuje. Tam, kad padidintų moterų galimybes darbo rinkoje, valstybės narės investavo į ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą, siekdamos pagerinti paslaugų prieinamumą ir kokybę. Šiomis aplinkybėmis, siekiant užtikrinti paslaugų prieinamumą, gali būti svarbu koordinuoti įvairių valdžios lygmenų veiksmus. Be to, kai kurios valstybės narės reformavo vaiko priežiūros atostogas ir išmokas, taip pat išplėtė tėvystės išmokas, kad pagerintų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą.

17. Su darbo rinkos segmentacija susiję iššūkiai tebėra struktūriškai svarbūs. Pandemija išryškino jau anksčiau egzistavusias silpnąsias vietas: darbo vietos daugiausia naikinamos tuose sektoriuose, kuriuose vyrauja mažiau saugios užimtumo formos (įskaitant savarankišką veiklą), ir neproporcingai nukentėjo jaunimas bei pažeidžiamos grupės. Prieš COVID-19 krizę buvo vykdomos tam tikros reformos siekiant spręsti darbo rinkos segmentacijos problemą, tačiau dėl pandemijos kai kuriais atvejais labai sulėtėjo jų įgyvendinimo tempas. Daugelyje valstybių narių darbo inspekcijų veikla ir jų gebėjimų stiprinimo priemonės yra itin svarbūs darbo rinkos segmentacijos mažinimo elementai. Šiuo tikslu galima veiksmingai derinti tokias paskatų politikos priemones kaip subsidijos samdai ir vykdymo užtikrinimo priemonės baudų forma. Siekiant mažinti segmentaciją, tebėra svarbu peržiūrėti užimtumo apsaugos teisės aktus ir reglamentavimo spragas. Kartu reikės toliau svarstyti naujų darbo formų, visų pirma darbo platformose, plitimą, atsižvelgiant į susijusių darbuotojų darbo sąlygas.
18. Kalbant apie darbo jėgos apmokestinimą, padaryta pažanga mažinant darbo jėgai, ypač mažas ir vidutines pajamas gaunantiems darbuotojams, tenkančią mokesčių našta, daugiausia taikant mokesčių lengvatų priemones ir mažinant socialines įmokas. Vis dėlto lieka neišspręstos kitos su mokesčių sistema susijusios problemos, visų pirma konkrečios spragos ar neveiksmingumas, taip pat paskatos nedirbti antrajam poroje uždirbančiam asmeniui. Nedeklaruojamo darbo atžvilgiu nustatyti svarbiausi elementai – daugialypių strategijų aktualumas ir esminis darbo inspekcijų bei įvairių valdžios institucijų tarpusavio bendradarbiavimo vaidmuo.

19. Investicijos į įgūdžių tobulinimą, suaugusiųjų švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą ir toliau yra politikos prioritetai. Siekdamos įveikti krizę, kelios valstybės narės skyrė papildomų biudžeto lėšų, kad padidintų investicijas į švietimą ir įgūdžius, visų pirma į pagrindinius skaitmeninius įgūdžius, infrastruktūrą ir interneto sprendimus, pavyzdžiui, skaitmenines platformas. Valstybės narės linkusios derinti šį atsaką į COVID-19 pandemiją su ilgesnio laikotarpio požiūriu, siekiant remti veiksmingus asmenų statuso pokyčius darbo rinkoje, kartu sprendžiant skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos keliamus iššūkius. Visais švietimo lygmenimis, įskaitant ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą, bendrąjį lavinimą, pirminį ir tęstinį profesinį rengimą ir mokymą, aukštąjį mokslą ir suaugusiųjų mokymąsi, imtasi didelių investicijų ir reformų. Valstybės narės taip pat ėmėsi veiksmų, kad švietimo ir mokymo sistemos labiau atitiktų darbo rinkos poreikius, būtų sprendžiamos su švietimo ir mokymo nelygybe susijusios problemos ir mažinama skaitmeninė atskirtis.
20. Nepaisant to, pažanga įgyvendinant tiek 2019 m., tiek 2020 m. konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas yra netolygi. Struktūriniai iššūkiai vis dar kelia didelį susirūpinimą kai kuriose valstybėse narėse ir siekiant juos įveikti reikia imtis tolesnių veiksmų, visų pirma susijusių su mokyklos nebaigimu, švietimo rezultatais bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo ir mokymo srityse (be kita ko, atsižvelgiant į nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklius ir PISA rezultatus), menku dalyvavimu suaugusiųjų mokymėse, nepakankama darbo jėgos kvalifikacija, socialine ir teritorine nelygybe švietimo, mokymo, skaitmeninių įgūdžių ir infrastruktūros prieinamumo srityje. Dėl nuolatinių izoliavimo laikotarpių ir socialinių kontaktų ribojimo priemonių COVID-19 krizė dar labiau paaštrino jau anksčiau buvusius iššūkius, išryškindama problemas, susijusias su skaitmenine atskirtimi ir nevienodomis galimybėmis gauti išsilavinimą ir mokytis. Atkreiptas dėmesys į sudėtingą pažeidžiamų ir nepalankioje padėtyje esančių grupių padėtį šiuo atžvilgiu, taip pat į iššūkius, su kuriais susiduria neįgalieji švietimo sektoriuje ir norėdami patekti į darbo rinką. Reaguodamos į tai, valstybės narės jau plačiai naudoja arba ketina naudoti ne tik nacionalinį finansavimą, bet ir esamus ES fondus, visų pirma „Europos socialinį fondą +“ ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, kad galėtų vykdyti atitinkamas reformas.

21. Kaip pabrėžta Europos socialinių teisių ramstyje, veiksmingas socialinis dialogas ir konsultacijos su socialiniais partneriais dėl politikos rengimo ir įgyvendinimo pagal nacionalinę praktiką yra labai svarbūs siekiant veiksmingų ir tvarių politikos rezultatų. Pažangos, padarytos įgyvendinant konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas dėl socialinio dialogo, vertinimas parodė, kad atitinkamose valstybėse narėse yra sukurtos reikiamos sistemos, tačiau reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų užtikrintas prasmingas socialinių partnerių dalyvavimas. Tebėra didelį susirūpinimą keliančių klausimų dėl konsultacijų su socialiniais partneriais praktinių aspektų (skaidrumo, savalaikiškumo ir prasmingumo požiūriu) ir realaus poveikio politikos formavimui. Pranešta apie kai kuriuos vilčių teikiančius pokyčius, visų pirma susijusius su aktyvesniu socialinių partnerių dalyvavimu rengiant kovos su krize priemones ir nustatant minimalųjį darbo užmokestį. Vienu iš svarbių tikslų išlieka socialinių partnerių gebėjimų stiprinimas laikantis ilgesnio laikotarpio perspektyvos.